

Увесь контент ліцензовано за умовами [Creative Commons BY 4.0 International license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ
PUBLIC FINANCE

УДК 336.226.12:330.341

doi: <https://doi.org/10.15330/apred.2.22.9-19>

Щур Р.І.¹, Жаворонок А.В.², Валаш О.С.³

**ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ ЯК ІНСТРУМЕНТ
РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН**

¹ Карпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра фінансів,
вул. Шевченка, 97, м. Івано-Франківськ,
76015, Україна
тел.: +380 (342) 75-23-51
e-mail: roman.shchur@cnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9945-3939>

² ЗВО «Університет трансформації майбутнього»,
кафедра бізнесу, адміністрування та права,
вул. Святомиколаївська, 19, м. Чернігів,
14000, Україна
тел.: +38 (063) 952-95-77
e-mail: a.zhavoronok@chnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9274-8240>

³ Національний університет «Чернігівська Політехніка»,
кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
вул. Шевченка, 95, м. Чернігів,
14035, Україна
тел.: 0993763287
e-mail: zzzzzzzaaaa556@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-0016-1205>

Анотація. Податок на прибуток підприємств є важливим елементом податкової системи, який виконує не лише фіскальну, але й регулюючу функцію, впливаючи на фінансові результати діяльності підприємств, інвестиційну активність та загальну динаміку економічного розвитку. В умовах макроекономічної нестабільності, структурних змін у господарському середовищі і трансформації механізмів податкового адміністрування особливої актуальності набуває дослідження особливостей функціонування податку на прибуток підприємств та оцінка його ролі як інструменту регулювання економіки. Метою статті є аналіз трансформації податку на прибуток підприємств як інструменту регулювання економіки України на основі дослідження динаміки його надходжень, оцінки взаємозв'язку з макроекономічними показниками та аналізу структурних змін у системі адміністрування цього податку. Встановлено, що надходження податку на прибуток характеризуються високою чутливістю до змін економічної кон'юнктури: у періоди економічного зростання вони збільшуються, тоді як у кризові періоди демонструють більш суттєве скорочення. Результати регресійного аналізу підтвердили наявність тісного кореляційного зв'язку між обсягами ВВП і надходженнями податку на прибуток підприємств, що свідчить про залежність податкових надходжень від рівня економічної активності. Структурний аналіз надходжень податку на прибуток за

категоріями платників показав, що основну частку податкових платежів формують підприємства реального сектору економіки, водночас у досліджуваний період зростає роль фінансового сектору, зокрема банківських установ. Дослідження засвідчило зміни у механізмах адміністрування податку на прибуток, що проявляються у запровадженні нових інструментів податкового регулювання, зокрема авансових внесків для окремих видів діяльності, спеціальних режимів оподаткування для резидентів Дія Сіті, а також розширенні податкової бази за рахунок оподаткування діяльності у сфері азартних ігор. Отже, результати дослідження підтверджують, що податок на прибуток підприємств є важливим інструментом державної економічної політики, який поєднує фіскальні і регуляторні функції та трансформується відповідно до змін економічного середовища.

Ключові слова: податок на прибуток підприємств, податкова політика, податкове адміністрування, ВВП, бюджетні надходження, податкове регулювання економіки.

Shchur R.I.¹, Zhavoronok A.V.², Valash O.S.³

CORPORATE INCOME TAX AS A TOOL FOR REGULATING THE UKRAINIAN ECONOMY IN THE CONTEXT OF MACROECONOMIC CHANGES

¹ Vasyl Stefanyk Carpathian National University,
Department of Finance,
Shevchenko St., 97, Ivano-Frankivsk,
76015, Ukraine,
tel.: +380 (342) 75-23-51
e-mail: roman.shchur@cnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9945-3939>

² Higher Educational Institution “University of Future Transformation”,
Department of Business, Administration and Law,
Svyatomykolayivska St., 19, Chernihiv,
14000, Ukraine,
tel.: +38 (063) 952-95-77
e-mail: a.zhavoronok@chnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9274-8240>

³ Chernihiv Polytechnic National University,
Department of Finance, Banking and Insurance,
Shevchenko St., 95, Chernihiv,
14035, Ukraine,
tel.: 0993763287
e-mail: zzzzzzzzaaaa556@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-0016-1205>

Abstract. Corporate income tax is an important element of the tax system that performs not only a fiscal but also a regulatory function, influencing the financial results of enterprises, investment activity, and the overall dynamics of economic development. In the context of macroeconomic instability, structural changes in the economic environment, and the transformation of tax administration mechanisms, the study of the functioning of corporate income tax and the assessment of its role as an instrument of economic regulation become particularly relevant. The purpose of the article is to analyze the transformation of corporate income tax as an instrument for regulating the economy of Ukraine based on the study of the dynamics of its revenues, the assessment of its relationship with macroeconomic indicators, and the analysis of structural changes in the administration of this tax. It has been established that corporate income tax revenues are highly sensitive to changes in economic conditions: during periods of economic growth they increase, while in crisis periods they demonstrate more significant declines. The results of the regression analysis

confirmed the existence of a strong correlation between GDP volumes and corporate income tax revenues, which indicates the dependence of tax revenues on the level of economic activity. The structural analysis of corporate income tax revenues by categories of taxpayers showed that the main share of tax payments is generated by enterprises of the real sector of the economy, while during the studied period the role of the financial sector, particularly banking institutions, has increased. The research also revealed changes in the mechanisms of corporate income tax administration, manifested in the introduction of new instruments of tax regulation, including advance payments for certain types of activities, special taxation regimes for residents of Diia City, and the expansion of the tax base through the taxation of gambling activities. Thus, the results of the study confirm that corporate income tax is an important instrument of state economic policy that combines fiscal and regulatory functions and transforms in accordance with changes in the economic environment.

Keywords: corporate income tax, tax policy, tax administration, GDP, budget revenues, tax regulation of the economy.

Вступ. Податкова система є одним із ключових інструментів державного регулювання економічних процесів, оскільки через механізм оподаткування формуються фінансові ресурси держави та створюються стимули для розвитку підприємницької діяльності. Серед прямих податків важливе місце посідає податок на прибуток підприємств, який відіграє подвійне значення: з одного боку, забезпечує формування значної частини доходів бюджету, а з іншого – впливає на інвестиційну активність, фінансові результати підприємств та загальну динаміку економічного розвитку. В умовах трансформації економіки України, структурних змін у господарському середовищі та посилення фіскальних потреб держави, особливо в період воєнного стану, роль податку на прибуток підприємств як інструменту економічного регулювання суттєво зростає. Дослідження цього явища свідчить про необхідність удосконалення інструментів податкового контролю і адміністрування податку на прибуток підприємств.

Проблематика функціонування і реформування податку на прибуток підприємств є предметом наукових досліджень багатьох українських учених. Так, О. Кувалдіна [1] досліджує причини виникнення податкового розриву та визначає фактори, що впливають на ефективність адміністрування податку на прибуток підприємств. Також О. Кувалдіна [2] аналізує сучасні особливості функціонування податку на прибуток підприємств, зокрема вплив міжнародного обміну податковою інформацією на боротьбу з ухиленням від оподаткування.

Важливі аспекти ролі податку на прибуток у формуванні бюджетних доходів досліджує І. Хорошилова [3] і наголошує, що цей податок є одним із ключових джерел формування державного бюджету й важливим індикатором ефективності діяльності підприємств.

Питання реформування податку на прибуток підприємств і його ролі у забезпеченні стійкості державних фінансів розглядають І. Луніна, О. Білоусова [4], які підкреслюють, що вдосконалення механізму оподаткування прибутку підприємств є необхідною умовою забезпечення довгострокової фінансової стабільності держави і стимулювання економічного зростання. Значний внесок у дослідження ролі податку на прибуток підприємств у системі державних фінансів зробили також Г. Ковценюк [5], Ю. Ю. Сус та ін. [6], Д. Рязанцев [7], які аналізують вплив цього податку на формування доходів бюджету держави і його значення для економічного розвитку регіонів. Крім того, у дослідженні В. Кузьмінського, О. Пилипенко, Д. Поповича [8] розглядаються особливості еволюції підходів до оподаткування прибутку підприємств в Україні, зокрема зміни об'єкта оподаткування, ставок податку та складу платників.

Окремі питання фіскальної ефективності податку на прибуток підприємств і його впливу на формування доходів бюджету досліджують також А.В. Височина, А.Д.

Таранченко [9], які обґрунтовують необхідність удосконалення адміністрування податку.

Попри значну кількість наукових досліджень, питання трансформації податку на прибуток підприємств у контексті сучасних економічних викликів, структурних змін у економіці і трансформації механізмів податкового адміністрування потребують подальшого наукового осмислення. Особливо актуальним є дослідження взаємозв'язку між динамікою економічного розвитку і надходженнями податку на прибуток підприємств, а також аналіз структурних змін у системі його адміністрування як інструменту регулювання економіки.

Постановка завдання. У зв'язку з цим метою статті є аналіз трансформації податку на прибуток підприємств як інструменту регулювання економіки України на основі дослідження динаміки його надходжень, оцінки взаємозв'язку з макроекономічними показниками та аналізу структурних змін у системі адміністрування цього податку.

Результати. Податок на прибуток підприємств є одним із ключових елементів податкової системи України, який поєднує фіскальну та регулюючу функції держави. Його значення визначається не лише вагомою роллю у формуванні доходів державного бюджету, але й можливістю впливу на інвестиційну активність підприємств, структуру економіки та загальну динаміку економічного розвитку. В умовах трансформації економічного середовища, посилення фіскальних потреб держави і змін у механізмах податкового адміністрування податок на прибуток підприємств зазнає суттєвих змін, що проявляються як у динаміці його надходжень, так і у структурі платників та інструментах справляння.

Аналіз динаміки надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету та ВВП за 2018 – 2025 роки дає змогу оцінити взаємозв'язок між загальною економічною динамікою та формуванням доходів державного бюджету від одного з ключових прямих податків. Оскільки податок на прибуток безпосередньо залежить від фінансових результатів діяльності підприємств, його надходження є чутливим індикатором економічної активності, змін у прибутковості бізнесу та загальних макроекономічних тенденцій (рис. 1).

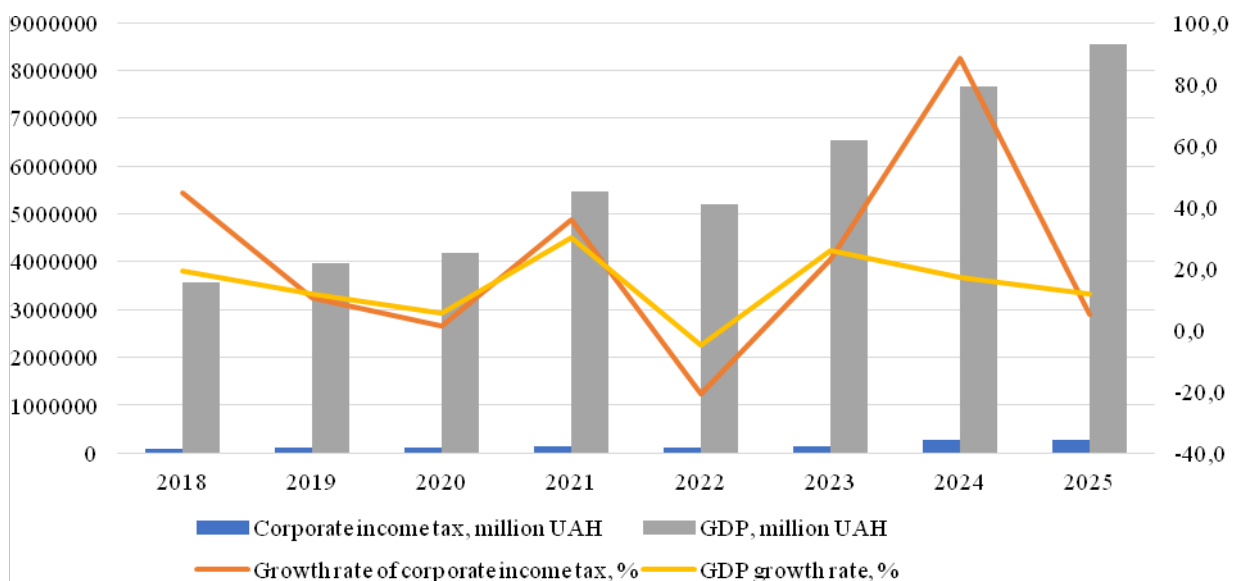

Рис. 1. Динаміка надходжень податку на прибуток підприємств державного бюджету та ВВП в Україні

Fig. 1. Trends in corporate income tax revenues to the state budget and GDP in Ukraine

Джерело: сформовано авторами на основі [10]

Аналіз динаміки показує, що протягом досліджуваного періоду обсяг надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету загалом демонструє тенденцію до зростання, хоча динаміка супроводжується певними коливаннями. У 2018 році надходження становили 96,9 млрд грн, а вже у 2019 році вони зросли до 107,1 млрд грн, що відповідає темпу приросту 10,5%. Таке збільшення відбулося на тлі зростання ВВП на 11,7%, що свідчить про розширення економічної активності і підвищення фінансових результатів підприємств.

У 2020 році темпи зростання податку на прибуток значно сповільнилися і становили лише 1,5%, при цьому ВВП зріс на 5,5%. Така ситуація пояснюється погіршенням фінансових результатів підприємств та загальною економічною нестабільністю, що вплинуло на прибутковість бізнесу. Водночас у 2021 році спостерігається суттєве відновлення економічної активності: ВВП зріс на 30,2%, а надходження податку на прибуток збільшилися на 35,9%, досягнувши 147,8 млрд грн. Така динаміка свідчить про те, що під час економічного піднесення податок на прибуток демонструє ще більш динамічне зростання, ніж сам ВВП, оскільки прибутки підприємств збільшуються швидшими темпами.

У 2022 році, в умовах економічного шоку та значного зниження ділової активності, обсяг ВВП скоротився на 4,9%, а надходження податку на прибуток зменшилися значно більшою мірою – на 20,8%, що підтверджує високу чутливість цього податку до кризових явищ, адже навіть незначне падіння економічного виробництва може призвести до значного скорочення прибутків підприємств і відповідно податкових надходжень.

У 2023 році економіка почала поступово відновлюватися. ВВП зріс на 25,9%, що супроводжувалося зростанням надходжень податку на прибуток на 22,9%, що свідчить про поступове відновлення прибутковості підприємств і розширення податкової бази.

Особливо суттєве зростання спостерігається у 2024 році, коли надходження податку на прибуток до державного бюджету збільшилися на 88,5%, досягнувши 271,1 млрд грн. При цьому ВВП зріс на 17,1%. Така різниця у темпах приросту пояснюється покращенням фінансових результатів підприємств, накопиченням відкладених прибутків попередніх періодів, а також структурними змінами в економіці, що сприяли підвищенню прибутковості окремих галузей.

У 2025 році зростання продовжилося, хоча темпи дещо стабілізувалися: надходження податку на прибуток збільшилися на 5%, тоді як ВВП зріс на 11,6%, що вказує на певне вирівнювання економічної динаміки після періоду різких коливань.

Отже, проведений аналіз показує, що між динамікою ВВП і надходженнями податку на прибуток підприємств до державного бюджету існує чіткий взаємозв'язок. Зростання економіки, як правило, супроводжується збільшенням прибутковості підприємств і розширенням податкової бази, що забезпечує зростання бюджетних надходжень. Водночас податок на прибуток підприємств характеризується більшою волатильністю порівняно з ВВП, оскільки він безпосередньо залежить від фінансових результатів діяльності підприємств, які значно сильніше реагують на економічні коливання.

Проведений аналіз динаміки ВВП і надходжень податку на прибуток підприємств засвідчив наявність певної синхронності змін цих показників. Зокрема, у періоди економічного зростання спостерігається збільшення обсягів надходжень податку на прибуток, тоді як у кризові періоди їх динаміка демонструє більш суттєве скорочення. Це вказує на наявність тісного взаємозв'язку між рівнем економічної активності в країні і фінансовими результатами діяльності підприємств, які формують базу оподаткування податком на прибуток.

З метою більш глибокого дослідження характеру та сили впливу змін ВВП на обсяг надходжень податку на прибуток підприємств доцільним є застосування економіко-математичних методів аналізу. Для цього побудовано регресійну модель, яка дозволяє кількісно оцінити залежність між зазначеними показниками і визначити ступінь їх взаємодії. Використання регресійного аналізу дає змогу не лише підтвердити наявність кореляційного зв'язку, але й визначити параметри функціональної залежності між ВВП і надходженнями податку на прибуток підприємств до бюджету (рис. 2).

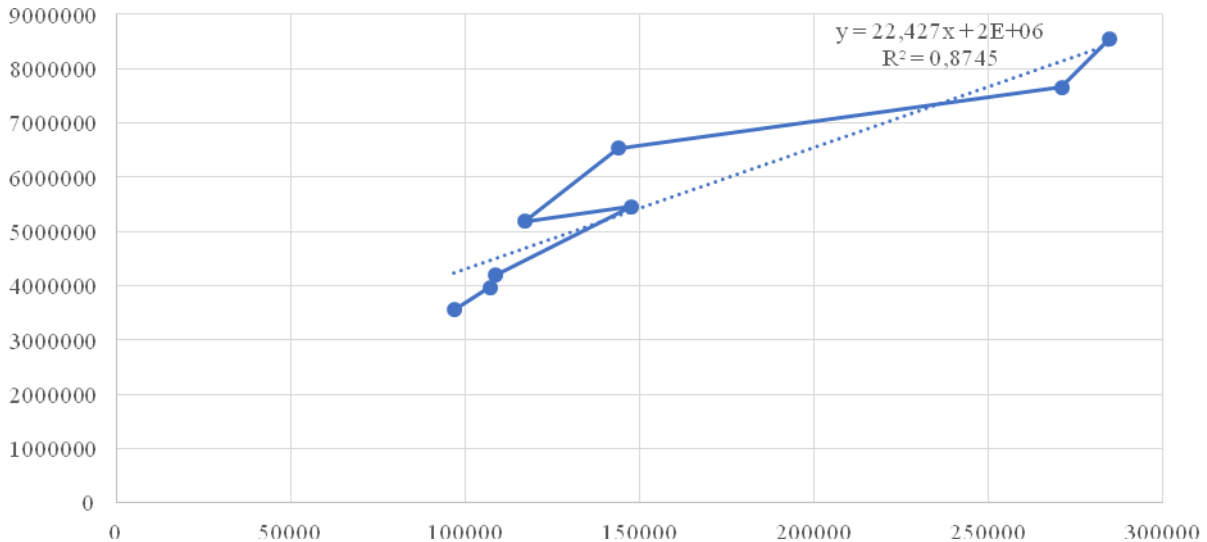

Рис. 2. Регресійна модель залежності обсягу надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету і ВВП в Україні

Fig. 2. Regression model of the relationship between corporate income tax revenues to the state budget and GDP in Ukraine

Джерело: сформовано авторами на основі власних досліджень

На основі рис. 2 можна охарактеризувати взаємозв'язок між ВВП і надходженнями податку на прибуток підприємств як прямий і доволі тісний. Це підтверджується як динамікою показників, так і результатами побудованої регресійної моделі. Зі зростанням ВВП збільшується і обсяг надходжень податку на прибуток підприємств до бюджету. Трендова лінія має позитивний нахил, що свідчить про прямий характер залежності. Значення коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,8745$ показує, що приблизно 87,45% варіації надходжень податку на прибуток пояснюється змінами обсягу ВВП. Це свідчить про досить високий рівень економічної залежності між показниками.

ВВП відображає загальний обсяг створеної доданої вартості в економіці, тому його зростання безпосередньо впливає на фінансові результати підприємств. Механізм впливу можна пояснити через декілька послідовних ланок:

1. Зростання ВВП – розширення економічної активності, коли збільшується обсяг виробництва товарів і послуг, підприємства реалізують більше продукції, зростають їх доходи.

2. Зростання доходів підприємств – збільшення прибутку, за умов відносно стабільної структури витрат збільшення обсягів реалізації сприяє підвищенню фінансового результату до оподаткування.

3. Збільшення прибутку – зростання податкової бази, податок на прибуток підприємств нараховується саме на прибуток, тому збільшення прибутковості бізнесу автоматично розширює базу оподаткування.

4. Розширення податкової бази – збільшення надходжень податку на прибуток до

бюджету. За незмінної ставки податку (в Україні вона становить 18 %) збільшення прибутку підприємств призводить до пропорційного зростання податкових платежів.

Дані показують, що:

– на початкових етапах (коли ВВП становив приблизно 3,5-4,2 трлн грн) надходження податку на прибуток були на рівні 96-108 млрд грн;

– при зростанні ВВП до 5,4-6,5 трлн грн надходження податку на прибуток підвищилися до 143-147 млрд грн;

– при подальшому зростанні ВВП до 7,6-8,5 трлн грн надходження податку на прибуток збільшилися до 271-285 млрд грн.

Це демонструє прискорене зростання податкових надходжень у періоди активного економічного відновлення, що характерно для податку на прибуток підприємств як одного з найбільш проциклічних податків.

Попри встановлений тісний кореляційний зв'язок між ВВП і надходженнями податку на прибуток підприємств, така залежність не є абсолютно лінійною. Це пояснюється тим, що на формування обсягів надходжень цього податку впливають не лише загальноекономічні тенденції, але й структурні особливості платників, галузеві відмінності прибутковості, а також зміни у податковому законодавстві й механізмах адміністрування податку. Зокрема, різні групи платників мають неоднакову частку у формуванні податкових надходжень, що може суттєво змінювати загальну динаміку податку на прибуток навіть за відносно стабільних макроекономічних умов.

У зв'язку з цим для більш глибокого розуміння факторів формування надходжень податку на прибуток доцільно проаналізувати склад податку на прибуток за категоріями платників. Такий підхід дозволяє визначити, які саме групи суб'єктів господарювання формують основну частку надходжень податку до бюджету, а також простежити зміни ролі окремих секторів економіки у формуванні податкових надходжень державного бюджету.

Таблиця 1

Динаміка та склад надходжень податку на прибуток підприємств до Державного бюджету України за категоріями платників, млн грн

Table 1

Trends and composition of corporate income tax revenues to the State Budget of Ukraine by taxpayer category, in millions of UAH

Найменування	2018 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Податок на прибуток підприємств і організацій державної власності	17443,4	6034,8	7102,5	8637,1	26834	31839,2
Податок на прибуток підприємств, створених за участю іноземних інвесторів	10427,7	18821,3	15872,4	19382,7	22552,1	25 998,4
Податок на прибуток іноземних юридичних осіб	5131,2	10253,3	4537,4	3961,7	9211,1	13396,4
Податок на прибуток банківських організацій	2164,8	7478,5	11154,6	12790,7	91939,7	77336,8
Податок на прибуток страхових організацій	1005,8	1488,4	1838,5	1704,7	2288,8	2 946,00
Податок на прибуток підприємств, який сплачують інші платники	60317,4	102914,9	75827,3	91511,6	106622,3	116819,7
Податок на прибуток фінансових установ, за винятком страхових організацій	230,8	708,7	610,1	975,2	1293,0	1546,0

Продовження табл. 1

Авансовий внесок платників, які здійснюють діяльність з торгівлі валютними цінностями	-	-	-	346,3	710,1	1013,2
Авансовий внесок платників, які здійснюють роздрібну торгівлю паливом	-	-	-	-	275,3	2960,3
Податок на прибуток підприємств на особливих умовах, що сплачується резидентами Дія Сіті	-	-	0,1	153,1	61,7	485,7
Податок на дохід, який сплачують суб'єкти, що здійснюють діяльність з випуску та проведення лотерей	77,6	51,8	26,8	38,7	92,4	116
Податок на дохід, отриманий від букмекерської діяльності та азартних ігор	-	-	80,1	4335,1	9256,7	10268,0

Джерело: сформовано авторами на основі [10]

Аналіз складу надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету за категоріями платників у 2018 – 2025 рр. дозволяє більш детально оцінити не лише динаміку цього податку, але й трансформації у його адмініструванні і використанні як інструменту державного регулювання економіки. Структурні зміни у формуванні надходжень відображають як зміну ролі окремих секторів економіки, так і вплив податкових новацій, запроваджених державою в умовах економічної нестабільності та воєнного стану.

Найбільшу частку надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету впродовж періоду формували підприємства, які належать до категорії інших платників, в більшій мірі це приватні промислові підприємства. У 2018 році їхні платежі становили 60,3 млрд грн, а у 2021 році зросли до 102,9 млрд грн, що відображало загальне економічне відновлення та розширення прибутковості бізнесу. У 2022 році, на тлі різкого погіршення економічної ситуації, надходження від цієї групи скоротилися до 75,8 млрд грн, що свідчить про значне зниження прибутковості підприємств у більшості секторів економіки. У подальші роки спостерігається поступове відновлення: у 2024 році надходження становили 106,6 млрд грн, а у 2025 році – 116,8 млрд грн, що вказує на стабілізацію діяльності реального сектору економіки і розширення податкової бази.

Водночас суттєві структурні зміни відбулися у сегменті банківських установ. Якщо у 2018 році надходження податку на прибуток банків становили лише 2,2 млрд грн, то вже у 2023 році збільшилися до 12,8 млрд грн. Найбільш різке зростання відбулося у 2024 році, коли обсяг платежів банків досяг 91,9 млрд грн, що значно перевищило показники попередніх років. Така динаміка пояснюється як зростанням прибутковості банківського сектору, так і посиленням податкового навантаження на фінансові установи, зокрема запровадженням підвищеної ставки податку на прибуток банків. У 2025 році надходження дещо скоротилися до 77,3 млрд грн, проте банківський сектор залишився одним із ключових джерел формування цього податку.

Значну роль у формуванні надходжень податку на прибуток відіграють підприємства з участю іноземних інвесторів. У 2018 році їх внесок становив 10,4 млрд грн, а у 2021 році зріс до 18,8 млрд грн. Попри певне зниження у 2022 році (15,9 млрд грн), у наступні роки відбулося поступове відновлення та зростання надходжень до 26,0 млрд грн у 2025 році. Така динаміка свідчить про відносну стійкість підприємств з іноземним капіталом та їх вагому роль у формуванні податкових надходжень

державного бюджету.

Помітні зміни відбулися і щодо надходжень податку на прибуток підприємств державної власності. У 2018 році забезпечили 17,4 млрд грн податкових надходжень, проте у 2021 році їх обсяг різко скоротився до 6,0 млрд грн, що пов'язано зі зниженням прибутковості державних підприємств і структурними реформами у державному секторі економіки. У подальші роки спостерігається відновлення їх ролі: у 2024 році надходження становили вже 26,8 млрд грн, а у 2025 році – 31,8 млрд грн.

Відносно стабільною залишається частка страхових компаній та інших фінансових установ, хоча їх внесок у загальну структуру податку на прибуток є порівняно незначним. Надходження від страхових організацій зросли з 1,0 млрд грн у 2018 році до майже 3,0 млрд грн у 2025 році, що відображає поступове розширення страхового ринку. Аналогічну тенденцію демонструють інші фінансові установи, надходження податку на прибуток від яких зросли з 0,23 млрд грн до 1,55 млрд грн.

Окремі уваги заслуговують нові інструменти податкового адміністрування, що з'явилися у структурі надходжень податку на прибуток у досліджуваній період. Зокрема, з 2023 року запроваджено авансовий внесок для платників, які здійснюють торгівлю валютними цінностями, надходження від якого у 2023 році становили 346,3 млн грн і зросли до понад 1 млрд грн у 2025 році. Основною причиною введення такого інструменту було масове заниження прибутків пунктами обміну і потреба у стабільних податкових надходженнях. До 2022 року значна частина пунктів обміну валют декларувала мінімальний прибуток і фактично отримувала значно більші доходи через маржу обміну валют. Відповідно введення авансових платежів як щомісячного фіксованого авансового внеску за кожен пункт обміну валют забезпечило більш стабільні надходження до державного бюджету і посилило контроль за діяльністю окремих сегментів фінансового ринку.

У 2024 році з'явився ще один інструмент – авансовий внесок для суб'єктів, що здійснюють роздрібну торгівлю паливом, який у 2025 році забезпечив майже 3 млрд грн надходжень до бюджету. Його запровадження можна розглядати як інструмент посилення фіскального контролю за ринком пального, який традиційно характеризується значними податковими ризиками.

Також важливим напрямом трансформації податкового адміністрування стало запровадження спеціального режиму оподаткування для резидентів Дія Сіті, що почав формувати податкові надходження з 2023 року. Хоча їх обсяг поки що є відносно невеликим (485,7 млн грн у 2025 році), поява цієї категорії свідчить про використання податкової політики як інструменту стимулювання розвитку ІТ-сектору та цифрової економіки.

Суттєвою новацією стало і посилення оподаткування грального бізнесу. Надходження податку на доходи від діяльності букмекерських компаній і азартних ігор зросли з 80,1 млн грн у 2022 році до понад 10,2 млрд грн у 2025 році. Це відображає як легалізацію і розширення цього сегмента ринку, так і посилення контролю за його оподаткуванням.

Отже, аналіз складу надходжень податку на прибуток підприємств показує, що протягом 2018 – 2025 років відбулися суттєві зміни у системі його адміністрування. Держава активно використовує податкову політику як інструмент економічного регулювання, поєднуючи фіскальні заходи (посилення оподаткування окремих секторів, запровадження авансових платежів) зі стимулюючими механізмами (спеціальні режими оподаткування для інноваційних секторів). У результаті структура надходжень податку на прибуток до бюджету поступово трансформується, відображаючи як зміни у структурі економіки, так і пріоритети державної економічної політики.

Висновки. У статті досліджено трансформацію податку на прибуток підприємств як інструменту регулювання економіки України в умовах макроекономічних змін. Проведений аналіз показав, що податок на прибуток підприємств залишається важливим джерелом формування доходів державного бюджету та водночас виконує регулюючу функцію, впливаючи на фінансові результати підприємств, інвестиційну активність та загальний рівень економічної активності.

Дослідження динаміки надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету у 2018 – 2025 рр. засвідчило наявність тісного взаємозв'язку між обсягами цього податку та макроекономічними показниками, зокрема ВВП. У періоди економічного зростання спостерігається підвищення надходжень податку, тоді як у кризові періоди вони демонструють більш різке скорочення, що свідчить про високу чутливість податку на прибуток до змін економічної кон'юнктури. Результати регресійного аналізу підтвердили наявність суттєвої кореляційної залежності між ВВП та обсягами надходжень податку на прибуток підприємств, що дозволяє розглядати цей податок як один із індикаторів ділової активності й ефективності функціонування підприємницького сектору. Високе значення коефіцієнта детермінації підтверджує, що динаміка ВВП є одним із ключових макроекономічних факторів формування надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету.

Аналіз складу надходжень податку на прибуток підприємств за категоріями платників показав суттєві зміни у ролі окремих секторів економіки у формуванні бюджетних доходів. Найбільшу частку надходжень забезпечують підприємства реального сектору економіки, проте у досліджуваній період спостерігається зростання ролі фінансового сектору, зокрема банківських установ. Водночас значний внесок у формування надходжень забезпечують підприємства з іноземним капіталом, що свідчить про важливість іноземних інвестицій для розвитку економіки та формування податкової бази.

Проведений аналіз також дозволив виявити зміни у механізмах адміністрування податку на прибуток підприємств, які відбувалися протягом останніх років. Зокрема, запроваджено нові інструменти податкового регулювання, серед яких авансові внески для окремих видів діяльності, посилення оподаткування окремих секторів економіки, а також спеціальні режими оподаткування для суб'єктів інноваційної економіки. Такі заходи свідчать про використання податкової політики не лише з фіскальною метою, але й як інструменту впливу на розвиток окремих секторів економіки і забезпечення стабільності бюджетних надходжень.

Отже, результати дослідження підтверджують, що податок на прибуток підприємств є важливим інструментом державної економічної політики, який поєднує фіскальні і регулюючі функції. Його трансформація відображає як зміни у структурі економіки, так і пріоритети державної податкової політики, спрямованої на забезпечення фінансової стабільності та стимулювання економічного розвитку.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі пов'язані з поглибленим аналізом впливу змін у механізмах адміністрування податку на прибуток підприємств на інвестиційну активність суб'єктів господарювання, дослідженням галузевих особливостей формування податкової бази цього податку, а також оцінкою ефективності податкових стимулів, спрямованих на розвиток інноваційної економіки та цифрового сектору.

1. Кувалдіна О.О. Податковий розрив з податку на прибуток підприємств: чинники та оцінка. *Економічний простір*. 2022. № 181. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-10> (дата звернення 01.05.2026)
2. Kuvaldina O. Corporate income taxation in Ukraine under the conditions of strengthening international exchange of information. *Economics and Region*. 2023. № 1(88). P. 65-

69. [https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1\(88\).2874](https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1(88).2874) (дата звернення 01.05.2026)
3. Хорошилова І. Роль податку на прибуток підприємств в формуванні бюджету країни. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2021. № 27. DOI: <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2021.27.196> (дата звернення 01.05.2026)
4. Луніна І., Білоусова О. Реформування податку на прибуток підприємств у контексті забезпечення стійкості державних фінансів. *Економіка України*. 2024. № 61(7(680)). С. 46–58. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.07.046> (дата звернення 01.05.2026)
5. Ковценюк Г. Аналіз міри впливу податку на прибуток підприємств у різних регіонах України на формування Зведеного бюджету держави. *Вісник економіки*. 2023. № 4. С. 134–149. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.134> (дата звернення 01.05.2026)
6. Сус Ю. Ю., Бойко Н. С., Назімова К. С., Залюбовська В. В. Роль податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість у формуванні бюджетних доходів. *Агросвіт*. 2021. № 23. DOI: [10.32702/2306-6792.2021.23.62](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.23.62) (дата звернення 01.05.2026)
7. Рязанцев Д. С. Теоретико-методологічні основи оподаткування прибутку підприємств у системі формування доходів бюджету. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-111> (дата звернення 01.05.2026)
8. Кузьмінський В., Пилипенко О., Попович Д. Фінансово-господарська діяльність та податок на прибуток підприємств: контрверсійність інтересів. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. № 4(72). С. 20–28. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-20-28> (дата звернення 01.05.2026)
9. Височина А.В., Таранченко А.Д. Фіскальна ефективність податку на прибуток для держави та бізнесу. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/175.pdf (дата звернення 01.05.2026)
10. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення 01.05.2026)

References

1. Kuvaldina, O.O. “Tax Gap in Corporate Income Tax: Factors and Assessment.” *Economic Space*, no. 181, 2022, <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-10>.
2. Kuvaldina, O. “Corporate Income Taxation in Ukraine under the Conditions of Strengthening International Exchange of Information.” *Economics and Region*, no. 1(88), 2023, pp. 65–69, [https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1\(88\).2874](https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1(88).2874).
3. Khoroshylova, I. “The Role of Corporate Income Tax in the Formation of the Country’s Budget.” *Problems and Prospects of Entrepreneurship Development*, no. 27, 2021, <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2021.27.196>.
4. Lunina, I., and O. Bilousova. “Reforming Corporate Income Tax in the Context of Ensuring the Sustainability of Public Finances.” *Economy of Ukraine*, vol. 61, no. 7(680), 2024, pp. 46–58, <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.07.046>.
5. Kovtseniuk, H. “Analysis of the Degree of Influence of Corporate Income Tax in Different Regions of Ukraine on the Formation of the Consolidated State Budget.” *Visnyk Ekonomiky*, no. 4, 2023, pp. 134–149, <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.134>.
6. Sus, Yu.Yu., N.S. Boiko, K.S. Nazimova, and V.V. Zaliubovska. “The Role of Corporate Income Tax and Value Added Tax in the Formation of Budget Revenues.” *Agrosvit*, no. 23, 2021, <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.23.62>.
7. Riazantsev, D.S. “Theoretical and Methodological Foundations of Corporate Profit Taxation in the System of Budget Revenue Formation.” *Economy and Society*, issue 70, 2024, <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-111>.
8. Kuzminskyi, V., O. Pylypenko, and D. Popovych. “Financial and Economic Activity and Corporate Income Tax: Controversy of Interests.” *Scientific Notes of KROK University*, no. 4(72), 2023, pp. 20–28, <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-20-28>.
9. Vysochyna, A.V., and A.D. Taranchenko. “Fiscal Efficiency of Corporate Income Tax for the State and Business.” *Economy and Society*, issue 13, 2017, economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/175.pdf.
10. State Web Portal of the Budget for Citizens “Open Budget”, openbudget.gov.ua/.

Дата подання: 30.05.2026

Дата прийняття до друку: 22.06.2026